

İZMİR HAYALETLERİ

Souvenir de Smyrne

LOREN EDİZEL

TÜRKÇELEŞTİREN: ROZA HAKMEN

Delî

Loren Edizel

İzmir'de doğdu. 1979 yılında Kanada'ya taşındı. Montreal Concordia Üniversitesi'nde siyaset bilimi ve sinema eğitimi aldı; şiir ve senaryoları yayımlandı. İlk romanı *İzmir Hayaletleri*'nin yanı sıra *The Imam's Daughter* (İmam'ın Kızı), *Adrift* (Başiboş) romanlarını yazdı. Ayrıca *Confessions* (İtiraf) adlı bir kısa öykü kitabı vardır. *Kadın Öykülerinde İzmir* derlemesinde "Denizkabuğu" adlı bir kısa öyküsü yayımlanmıştır. Hâlâ Toronto'da yaşamaktadır.

İZMİR HAYALETLERİ

© 2016, Tudem Yayın Grubu
1476/1 Sok. No:10/51 Alsancak-Konak/İZMİR

Metin hakları © 2006, Loren Edizel
The Ghosts of Smyrna

YAZAR: Loren Edizel
TÜRKÇELEŞTİREN: Roza Hakmen
EDİTÖR: Şirin Etik
DÜZELTİ: Ayşegül Utku Günaydın
KAPAK TASARIMI: Burak Tuna

BASKI VE CİLT: Ertem Basım Yayın Dağıtım San. Tic. Ltd. Şti.
Eskişehir Yolu 40. Km. Başkent OSB 22. Cadde No:6 Malıköy/Ankara
Tel: 0 312 284 18 14

Birinci Baskı: 2008
(İlk baskı Şenocak Yayınları tarafından yapılmıştır.)

İkinci Baskı: Eylül 2016 (2000 adet)
(Gözden geçirilmiş baskıdır.)

Üçüncü Baskı: Ocak 2017 (2000 adet)

ISBN: 978-605-5060-56-5

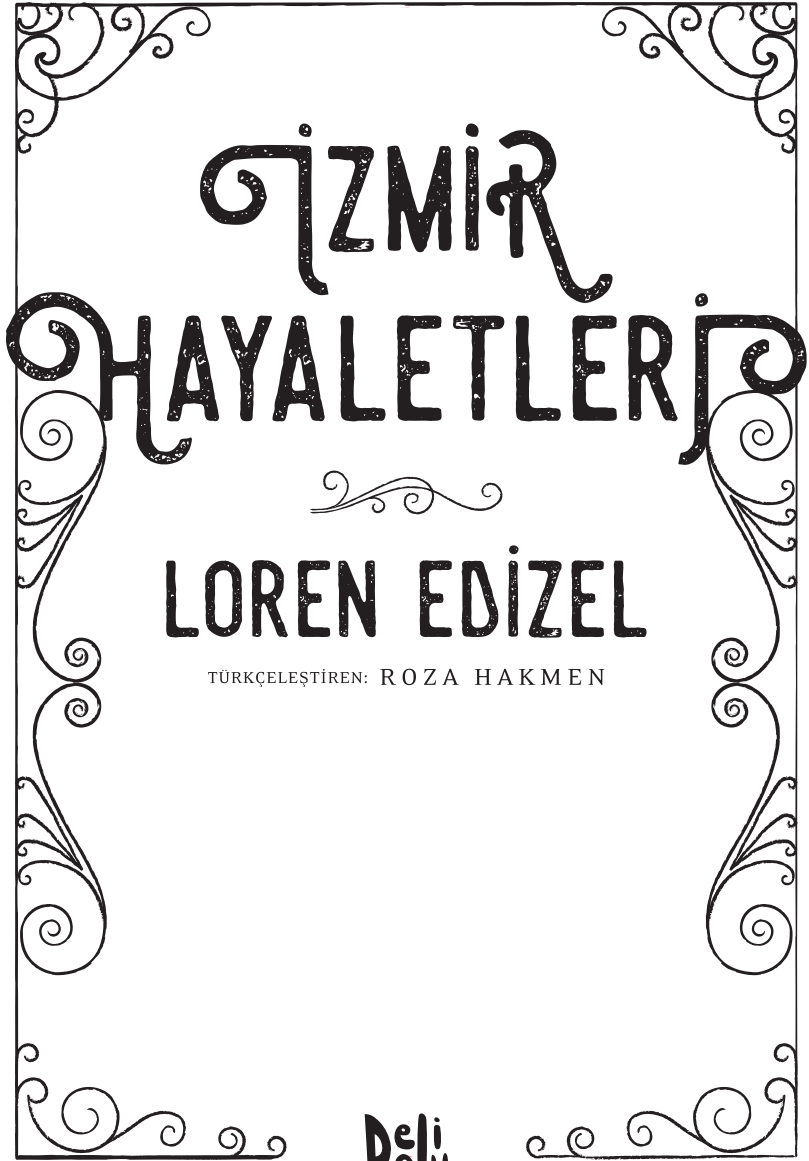
Yayınevi sertifika no: 11945

Matbaa sertifika no: 16031

Tüm hakları saklıdır. Bu yayının hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin önceden yazılı izni olmaksızın tekrar üretilemez, bir erişim sisteminde tutulamaz, herhangi bir biçimde elektronik, mekanik, fotokopi, kayıt ya da diğer yollarla iletilemez.

DELİDOLU, Tudem Eğitim Hizmetleri San. Tic. A.Ş.'nin tescilli markasıdır.

www.delidolu.com.tr

İZMİR

HAYALETLERİ

LOREN EDİZEL

TÜRKÇELEŞTİREN: ROZA HAKMEN

Deli

Bu kitap kurgusal bir eserdir. Adlar, kişiler, yerler ve olaylar yazarın imgeleminin ürünüdür ya da kurgusal olarak kullanılmıştır. Yaşayan ya da ölmüş gerçek kişiler, olaylar ya da mekânlarla benzerlikler bütünüyle tesadüfidir.

İÇİNDEKİLER

Artritli Aslan	9
Aya Katerina	16
Manyetik Güçler	20
Tehlikeli Bir Soyadı	23
Hayaletler Ve Efsaneler	28
Venedik'te Bir Gondolcu	38
Üç Parmaklı Adem	46
Bir Sinek Nasıl Yutulur	50
Radika Günü	54
Üç Kuruşluk Şapka	57
Pagos Dağı	66
Herr Schmidt'le Tanışma	80
Niko'nun Dileği	86
Manolis'in Gizli Hayatı	90
Elena'nın Sözleşmesi	99
İkilem	108
Piknik	119
İşgal	126
Spinoza	136
Köy Düğünü	143
Kordelio	147
İç Sızlatan İsim	165
Kızıl	175
Yabancı	190
Ateş Hattı	206
Son Birkaç Gün	211
Elefterios Ve Yat	216
Spinoza'nın Kurtarılışı	227
Halkapınar Garı	233
Anadolu Ovalarında	242
Geri Çekiliş	253
Bamya Tarlaları	271
İshal Vakası	274
Teşekkür	291

Sevgili babam Jak Edizel'in anısına.

ARTRİTLİ ASLAN

Güneşli odanın gölgede kalan gri-mavi bir köşesinde çarşafklar bembeyaz. Bir esinti dantel perdeyi usulca içeriye itiyor, havada oynatıyor ve açık pencereden dışarı çıkarken perdenin bir köşesini de beraberinde götürüp düzenli aralıklarla çekiştiriyor. Yatak, taşıdığı insan yükünün dönüşmüş olduğu hırıltılı kol, bacak, sümük, ciğer ve ilaçlı yara yığınının altında kıpırtısız, zararsız uzanıyor. Hasta morfinden donuklaşmış gözlerini açarak karısıyla çocuklarının hareketlerini izliyor. Onlar da ölüyor. Onların ağrımayan omuzlarında, göğüslerinde, kendi yabancı ağrılarını dindirmek için gösterdikleri beceriksizce çabada gözlüyor bunu; kâh yastıklarla destek yapıyor kâh buruşmuş çarşafı gerip düzeltiyorlar. Sessizce yanaşarak eğri büğrü damarlardan, beyaz lekelerden oluşan kırıxık bir yığına dönüşmüş elini öpen torununda hissediyor bunu. Elinin üstünde nefesini hissettiği bu mis kokulu, pembe-beyaz, körpe can da gidiyor.

Tavandaki pervane yatağının üstündeki havayı biteviye doğuruyor. Kendisi gömüldükten sonra etrafındaki nesnelere var olmayı sürdüreceğini hayal ediyor. Cansız yükünden kurtulan yatağı, umut vadeden bir yatak olma durumuna yeniden kavuşuyor. Odanın yeni düzeni canlanıyor gözünde; ilaç kutuları atılıyor, ılımış su lavaboya dökülüyor, takma dişler ölü ağıza

geri takılıyor, güneş yanığı olmuş temizlikçi kadın ilaçlı çarşafları değiştiriyor ve son olarak da karısı, perişan, yoksullara verilecek gysileri ayırıyor. Pervanenin doğradığı havayı ara sıra hırıldayarak soluyor. Durmadan doğruyor pervane, tıpkı bıçağa boyun eğen kaygan, çiğ etleri doğrayan bir kasap gibi. Başucu sehпасındaki saat, takırtılı bastonuyla haraç toplamaya gelmiş, şişko bir mikado çubuğu gibi tıkırdıyor. İki tik-tak arasında sonsuzluğun gizlendiğini hayal ediyor. Geriye sancıdan başka şey kalmamışken hayal etmenin anlamı ne? Aynı anda zihninden tatlı bir gençlik hatırası geçiyor; buruşuk beyaz çarşafların üzerine yatmış, bacağına dayanmış sıcak bir kadın bacağı; açık pencereden içeri giren yağmur kokusu odaya dolmuş. Parmakları kadının sırtını okşamaya devam ederken gözlerini manzaraya çevirişini, uzaktaki gri limana, yakındaki kırmızı damlara ve dört bir yana uçuşup perspektifi bulandıran karakargalara bakışını hatırlıyor. Bir zamanlar âşık olduğu kadın. Ayrılıktan önce bir başka sonsuz süre. Bir sinek sağ şakağında mola verip ön ayaklarını birbirine sürterek temizliyor. “Bu ânı da hatırlayacağım,” diye düşünüp niyetinin saçmalığını fark ederek kendi kendine gülüyor. Geçmekte olan ânı hatırlamak, ölümün bile hakkından gelemediği bir alışkanlık; ta ki pat diye vurup hayatı ezeceği galibiyet ânına kadar.

“Hayat bir masaldan, hikâyeden başka şey değil,” derdi amcası her günün sonunda, çocukluğunda. Hikâye ne peki? Unutulmuş yerlere geri dönme vaadi sadece. Amcası çoktan gitti; şimdi de büyük Hiçliğin rıhtımında, gemisinin gelip onu almasını bekleme sırası onda. Zayıf düşmüş zihnini dürtünce o unutulmuş yerlerin çekimini hissediyor hâlâ.

Yeni dilimlenmiş şeftaliler getiriliyor yatağına. Bileğiyle tabağı uzaklaştırmaya çalışıyor. Belli belirsiz hareketini kimse fark etmiyor. Kızı, ona şeftalileri yedirmeye yelteniyor. İğrenerek başını

diğer tarafa çeviriyor. Bir zamanlar duyularını mest eden Türk kahvesinin kokusu odaya giriyor ve midesini bulandırıyor. “Sana anlatmak istediğim hikâyeler vardı daha. Vakit kalmadı...” diye fısıldıyor kızına.

Kızının yüzü bir anda kasılıyor, gözyaşları akmaya başlıyor. “Yapılacak bir şey yok. Ağlama,” diye düşünüyor, ama söyleyemiyor. Kızı arkasını dönüyor; omuzları bastırmaya çalıştığı hıçkırıklarla sarsılıyor. Kızı küçük bir çocukken, ısrarları karşısında pes ederek, ona bir milyon yıl yaşamaya söz verişini hatırlıyor adam.

İki iş arkadaşı ziyaretine geliyor; kalp yetmezliğinden mustarip, yaşlanmakta olan dostlar. Yatağın ayakucuna ilişip, onun can çekişmesinde kendi ölümlerini seyrediyorlar. Bu arada havadan sudan sohbet etmeye çalışıyorlar. “Laurel ve Hardy,” diye düşünüyor. Şişman olanı Bangkok’ta yürüyen merdivende nasıl takıldığını, hastanelere düştüğünü, söylediklerini kimsenin anlamadığını anlatıyor. Ötekiyse salak salak başını sallayıp keçi gibi gülüyor. “Ölüm döşeğinde olduğunu duyduk, vedalaşmaya geldik,” diyen yok. Adamın uyukladığı sıkıntılı kısa sürenin sonunda, koluna dostane şekilde hafifçe pat pat vurarak, gitmek üzere kalkıyorlar.

Esinti dantel perdeyi havada şişirerek zarif bir balerin gibi döndürmeye devam ediyor. Adam pencerenin oluşturduğu sarhoş çerçevede sallanan bir kavağın tepesini fark ediyor. Çok güzel, onu aynen böyle korumak istiyor. Sonra bir daha hiç resim yapmayacağını düşünüyor. Nesnelere görüntüsüne hâlâ âşık olması için öfkeyle dolduruyor. İnsan kendine nasıl veda eder? Başını pencereye çevirip martıyı arıyor; martı pike yapıp inerek son bir piruet sergiliyor. Merak ediyor: Aylardır aynı pencereden kendisini izleyen adamın ölmekte olduğunu hissediyor mu acaba?

Yaz ortasının güneş ışınları havada uçuşan toz zerreciklerine bir an tutunup, sonra başucu sehпасının üzerindeki nesnelere üzerine dökölüyor: haplar, sargı bezi, termometre, kaşık, bir sürahinin içinde ılımış su, takma dişler, özenle katlanmış beyaz mendil. Artık bütün evreni bu nesnelere toplanmış. Bir de kırmızı Buhara halısının, yastığından görebildiği kenarı. Bir daha kalkıp halının yumuşak, geometrik yüzeyine basabileceğinden şüphe duyuyor. Ölüm döşegini çevreleyen nesnelere çıplak bir dilsizliğe sahip olduğunu düşünüyor; sanki insan yapımı sahte yaşantıları boşalınca onlar da havada asılı, beyhude kalakalıyor, kendi içlerine doğru yankılanıyorlar. Evin öbür tarafından kızının gür kahkahası işitiliyor dalga dalga. Sesi her zamankinden de çok keman sesini andırıyor. Kahkahanın zengin tınısı ölmek üzere olan kulaklarından mı kaynaklanıyor, yoksa kızının sesinden mi? Hayat özünün ta kendisi olan gülüşü, belki de onun ölümüyle kıvılcım saçıyor. Terk edilmenin zulmü. Hepsi salonda gülüşürken ölümün acele etmeyeceğini düşünüyor. Bir süre sonra karısı odaya girip başını okşuyor.

“Başpiskopos seni görmeye geldi.”

“Ne diye?” diye fısıldıyor, sinirlenerek.

“Nezakete ziyaretine gelmiş.”

Karısıyla temizlikçi kadın, güçsüz bacaklarını tekerlekli iskemleye yerleştirip koridordan yürüterek salona götürüyorlar onu. “Bu soytarı uğruna bana niye işkence ediyorlar?” diye düşünüyor. Önünde bükülü duran erimiş bacaklarına inanamayarak bakıyor. Ne hale geldim. Başını dik tutamıyor. Başpiskopos ayağa kalkıyor, iskemlesine yaklaşıyor, cemaate yaptığı sanatsal katkıları için alçak sesle teşekkür ediyor. Adam başını sallayıp hafifçe gülümsüyor. “Bu başpiskopos tatlı dilli bir adam,” diye düşünüyor, bir önceki gibi megaloman değil. Ama bu gri

takımla pek de başpiskopos gibi görünmüyor. Dev bir fareye benziyor.

“Geldiğiniz için teşekkür ederim,” diyor zar zor ve yatağa götürülmek istediğini işaret ediyor. Papazlar oldum olası sinirini bozar. Karısı birkaç gün önce son duasını etmek üzere bir papaz çağırıldı. “Çıkarın şunu dışarı! Evimde görmek istemiyorum bu akbabayı!” diye bağırıldı, bütün gücünü toplayarak; papaz İncil’ini, pılısını pırtısını, mor kumaşını alelacele toparlayıp gitti. Çok eskilerden bir anı canlanıyor gözünde. Yedi yaşında bir yetim o sırada; kilisenin arkasında, dizlerine kadar batmış olduğu at pisliklerini kürekle kovalara dolduruyor. Kendileri gün boyu oturmuş, hizmetçinin getirdiği mükellef yemekleri yiyip kırmızı şaraplarını içmiş, ona bokları küretmişlerdi. Bahçenin karşı tarafında, kapalı bir pencerenin ardında öğle yemeklerini yerken görmüştü onları. Bir pazar günü öğleden sonra, beş-altı papaz. Akşam güneş batarken nihayet işini bitirdiğinde bir çift eski pabuç vermişlerdi. Eve dönmek için yarım saat yol yürümüş, kendi kokusuna dayanamayıp yolun kenarına kusmuştu. Papazlar ve at boku, ilk anılarından biri.

Yine ziyaretçiler. Artık isimleri hatırlayamıyor; hatırlamaya çalışmak da istemiyor. Onları fıçı, çöp nefes, baykuş, tatlı gülcük, iri göğüs, düzkafa, vs. olarak hatırlamak yetiyor. *Ne önemi var ki,* diye düşünüyor, *bir daha görmeyeceğim onları. Herkesin canı cehennemde.* “Fıçı niye geldi?” dediğinde, karısı ayıp olacak diye kaygılanıyor. “Şşt,” diye uyarıyor, “duyacak seni. Kalbi kırılacak.”

Çocukken sürekli gördüğü bir rüya vardı. Askerler ellerinde süngülerle eve girip onu arıyor. O dolaba saklanıyor, soluğunu tutuyor. Dolabın kapısı ansızın açılıyor, karşısında on-on beş asker, silahlarını ona doğrultmuş duruyor. “İşte burada!” diyor

aralarından biri ve tüyler ürpertici bir sırtışla karnına ateş ediyor. Bir yandan öldürüldüğünü biliyor, diğer yandan da ölü bedenini görüyor ve onlar göremediği halde hâlâ yaşadığını biliyor.

Çocukken, bulunup öldürülme korkusuyla yaşardı. Süngü ucunda can vermiş çok beden görmüştü. Bir çehrenin yere düşerken canının nasıl çekildiğini biliyordu. Giysilerin üzerinde ölümün ve ılık kanın kokusunu tanıyarak büyüdü. Ölüm bir askerdi; üniforma gördüğünde dizlerinin bağı çözülürdü. Oysa şimdi nihayet onu almaya gelirken sivil giyimli sinsi bir ihtiyar kılığına girmiş; kapıdan süzülüyor, evin içinde gevezelik ederek, yavaşça, sistematik bir biçimde ilerliyor, eşyaları peş peşe bozuyor, artık dişetlerine oturmeyen takma dişlerine kadar yaklaşıyor. Organlarından birer birer vazgeçen bir bedene hapsolmuş zihni anılara tutunarak düşmana karşı koyuyor. Okul üniforması giymiş çocukluğu gergin bir tavırla ayağa kalkıp lacivert ceketinin kenarını çekiştirerek ezberden okuyor: “Takdim: Ben şapkacı Jakob’la Maryanna’nın oğlu Smyrna’lı Nikola. (Gulp!) Aya Katerina mahallesinde doğdum; bu mahalle artık yok (GULP!), 1922’de, büyük yangında yok oldu. Orası şimdi bir hayvanat bahçesi; beton yığınları ve egzoz kokularıyla çevrili yeşil bir vaha. (Öhhö!) Bizim evin olduğu yerde şimdi iri, pis kokulu bir kafes, içinde de yaşlı, artritli bir aslan var; bütün gün volta atıp ara sıra küçük çocuklarla maymunlardan oluşan seyircilerine kükrüyor. Son (Ahhh!).”

“Aferin Nikola, aferin!” diyor zihni gülerek; okul sıralarına dönmek o an çok hoşuna gidiyor. Uzak geçmişi hatırlamak artık rahatsız etmiyor onu. Bu anılar çok uzaktan çıkıp geliyor, daha önce hiç çağrılmadıklarından (en azından bilinçli olarak çağrılmadıklarından) büyük bölümünü tanımadıkları bir hayatı katediyorlar. O uyuklarken gelip zihninin etrafında buharlaşarak

dağılıyorlar. Sinsi ihtiyar Şimdi odayı kolaçan ediyor, çekmece-leri açıp kapıyor, ara sıra soğuk, yapışkan bakışlarla kendisini süzüyor. Nikola etrafındaki havanın hareketlendiğini hissediyor ve bu sinsi ihtiyardan kurtulmanın bir yolu olmadığını biliyor. İhtiyarın etrafında dönüp durduğu yatağa hapsolmuşken zihni ona son armağanını sunuyor: oyalama.

Anılar bir fikir gelip geçerken bizi sarmalayan kokulara benziyor, diye düşünüyor. Keyfi kıvrımlar çizip her hareketleriyle imkânsız vaatlerde bulunuyorlar. Bu tür uhrevi düşüncelerin kanatlarıyla havalanmışken çocukluğunun şehrine dönüyor.

LOREN EDİZEL

İZMİR HAYALETLERİ

Güzellik acımasız da değildi, iyi de.

Kayıtsızdı sadece.

Kimşenin karşısında eğilmiyordu.

Jakob, Birinci Dünya Savaşı sırasında Osmanlı Devleti için savaşmaya Şam'a gönderilir ve bir daha da geri dönmez. İzmir'in orta halli mahallesi Aya Katerina'da yaşayan ailesi ona ne olduğunu hiçbir zaman tam olarak öğrenemez. Önce annesini şimdi de babasını kaybeden Niko, büyükannesi Mari, dâhilikle delilik arasında gidip gelen amcası Polikarp ve ressam halası Elena'yla büyür. Bu çok dinli ve çok dilli dünya içinde olup biten her şeyi hafızasına işleyen, kendini her an tekinsiz bir atmosfer içinde bulan Niko, geçmişin savrulan külleri içinde okuru bir zaman yolculuğuna çıkarıyor.

Batı'nın "romantik oryantalizm" sembollerinden biri olan İzmir'in çokkültürlü kimliğinin içinde çok farklı hayatlar, kimlikler, diller yüzyıllardır birbirine karıştı, bir bütün oldu. Ta ki o büyük yangın önüne ne varsa katıp, her şeyi silip süpürene dek.

Delidolu

www.delidolu.com.tr
f/delidolu @delidolukitap

ISBN: 978-605-5060-56-5

9 786055 060565